

Voldsramte migrantkvinder

Om køn, kultur og mandlig afmagt¹

AF BRITTA MOGENSEN

Antallet af voldsramte migrantkvinder på de danske krisecentre er stærkt stigende. Men er vold mod kvinder kulturelt betinget?

Og i hvis favør handler det danske behandlesystem?

Denne artikel kommer med en række tankevækkende overvejelser om køn, vold og etnicitet.

“I now pronounce you Man and Wife”
sentenced the vicar
the judge said “Life”
and she turned in her grave
cos she knew she’d been sentenced
twice
(*Patience Agbabi* 1995, 30)

Efter seks år som vagt på et krisecenter, hvor antallet af indlogerede voldsramte migrantkvinder fra 1982 til 1997 steg fra 7,3 til 50%,² blev den altovervejende del af mit arbejde efterhånden koncentreret om unge familiesammenførte kvinder og deres rettigheder. Udover at være voldsramt, kommer unge migrantkvinder,³ der er blevet gift med en voldelig mand, i en særlig sårbar situation. Mange af dem taler ikke dansk, de kender intet til systemet, har ofte intet netværk, og de af dem, der forlader manden inden for de første tre år efter, at de er blevet familie-

sammenført med deres mand i Danmark, risikerer at få opholdstilladelsen inddraget (Mogensen 1994).

Selv om langt de fleste kvinder fra de sociale myndigheders og politiets side får en helt igennem sober behandling i overensstemmelse med lovens krav og derudover menneskelig støtte, der ofte går langt udover pligten til at hjælpe, kan det konstateres, at der blandt ansatte inden for de sociale myndigheder og politiet stadig er personer, der forvalter de love, der skal beskytte voldsramte kvinder, i strid med intentionerne, når de enten *afviser* at hjælpe kvinderne, eller omgår loven ved at *undlade* at hjælpe, hvor hjælp er absolut nødvendig.

Myndighederne bliver ofte involveret som tredjepart, når en voldsramt kvinde forlader sin mand og flytter på krisecenter. De sociale myndigheder anmodes sædvanligvis om økonomisk bistand til forsørgelse, idet det er karakteristisk for et voldeligt forhold, at manden har den fulde kontrol over parrets økonomi. Det har den konsekvens, at kvinden sjældent har penge overhovedet, når hun ankommer til krisecentret. Såfremt kvinden ikke taler dansk, er der tillige behov for at få bevilget tolkebistand, idet en sådan er af afgørende betydning, hvis kvinden er uden eget opholdsgrundlag. Uden tolk kan hun f.eks. ikke forklare sin sag over for advokaten, der skal ansøge udlændingemyndighederne om at undlade at inddrage hendes opholdstilladelse. En anden myndighed, der ofte også inddrages, er politiet, f.eks. i forbindelse med anmeldelse af manden for vold, eller, når det drejer sig om kvinder uden eget opholdsgrundlag, dokumentation for, at politiet har været involveret på en eller anden måde.

Gennem sociale akter og politirapporter samt kvindernes beretninger og mine egne samtaler med afvisende sagsbehandlere og politifolk tegner der sig via en kontant afvisning af støtte til kvinden og en udtalt sympati for manden, der nu på grund af krisecentrenes intervention kan risikere at miste kone og børn. Et mønster, der synes

at vise, at en sådan praksis er baseret i patriarkalske ideer om "kvindens plads". Under samtalerne får man et tydeligt indtryk af, at disse ideer er vævet sammen med det psykoterapeutisk orienterede afmagtsbegreb, hvori implicit er ideen om ansvarsfrigtagelse for den voldelige mand på grund af kvindens provokerende opførsel.⁴

I det følgende vil jeg vise, at det vestligt konstruerede afmagtsbegreb, der har så stor indflydelse på vestlige voldsramte kvinders selvopfattelse, synes uforståeligt for migrantkvinder.

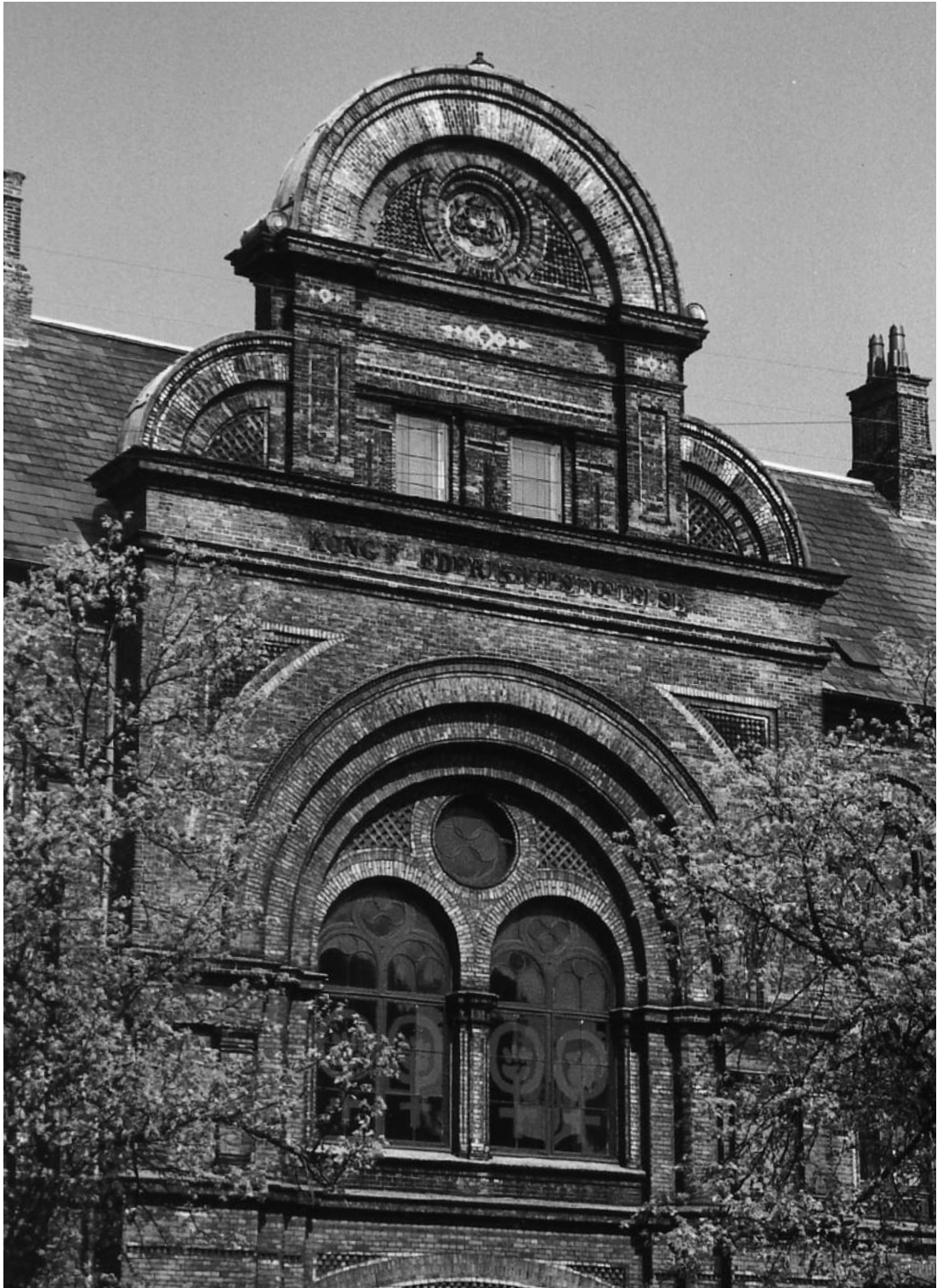
Af pladshensyn er kun få cases, der dels er citeret fra sagsakter, dels fra mine egne samtaler med myndighedspersoner og migrantkvinder, medtaget i artiklen. De er imidlertid typiske for de begrundelser på afslag på hjælp, som voldsramte migrantkvinder kan komme ud for.

DET PSYKOTERAPEUTISKE AFMAGTSBEGREB

Ifølge Dobash og Dobash (1992, 213ff.) fik forestillingen om begge parter andel i voldens forekomst sit afsæt i USA i 1979. Ud fra ideen om "begge parter skyld" opstod der inden for psykiatrien en egentlig terapikultur til "helbredelse" af den voldelige mand og den voldsramte kvinde.

Mandens vold ses ifølge Dobash & Dobash (1992, 235ff., 239) og Skjørten (1994, 292ff.) inden for denne "helbredelsesmodel" som havende sit udspring i hans baggrund, dvs. at han formodes at være opdraget af en dominerende mor, i familien (kvinden, med hvem han har et samliv), samt i de enkelte situationer som er uden for hans kontrol.

Når opdragelse, som oftest varetages af kvinder, ses som den determinerende faktor for, hvordan en mand tackler de fortrædeligheder, han møder gennem livet, må den voldelige mand med Sørensens ord betragtes som "offer for opdragelse" (1994a, 187), og han påpeger, at mænd ud fra denne tankegang

*Greve Danner Stiftelsen i København.
Den første af de danske krisecentre for voldsramte kvinder.*

“ikke er ansvarlige for volden, hvis de da kan ses som ansvarlige for noget som helst i et perspektiv, hvor *opdragelse* sættes lig med *skabne*” (ibid.).

Psykoterapien retter også fokus på den kvinde, som voldsmanden har en samliv med. Ifølge Edwards (1981, 1) blev der ud fra psykoanalytiske diskurser opfundet særlige konstruktioner til beskrivelse af kvinder, som levede i såkaldt symbiotiske forhold med voldelige mænd uden at være i stand til at forlade dem, såsom “den voldsramte kvindes syndrom” og “psykologisk lammelse” (jvf. også Dobash & Dobash 1992, 232). Denne idé om den voldsramte kvinde som et passivt voldsoffer kolliderer dog noget med den sideløbende opfattelse af den aggressive og provokerende kvinde som udløser af mandens vold. En sådan opfattelse ser jeg som en kobling direkte til den patriarkalske idé om, hvordan en kvinde bør opføre sig.

Opfattelsen af, at volden er enkeltstående hændelser, der udløses i særlige situationer, som manden ikke er herre over, har måske de mest alvorlige konsekvenser for den kvinde, der ønsker at komme væk fra voldsmanden. Implicit i denne opfattelse er, at volden er en afvigende – og dermed ansvarsfritagende – handling.

“Ved at opfatte mishandling og vold som afvigelser, som kun forekommer i ekstreme tilfælde, sygeliggøres handlingerne” (Sørensen 1994a, 116).

Sygeliggørelsen efterlader en forestilling om, at hvis blot manden kommer under behandling, holder han op med at slå. Han fritages for ansvar, fordi han ikke er rask, fordi han bliver provokeret af kvinden, og fordi han handler i afmagt. Kvinden, der lever i og med volden, opfatter derimod ikke denne som enkeltstående handlinger. Den er allestedsnærværende: som psykisk vold, der er forløberen for den fysiske, der efter udløsningen sædvanligvis efterfølges af en

rolig periode af kortere eller længere varighed, hvorefter den psykiske vold begynder forfra, inden den fysiske vold påny udløses.

Den opfattelse, at voldsramte kvinder ikke skulle forsøge at komme væk fra den voldelige mand på grund af psykologisk lammelse og manglende evne til at tage beslutninger, mener Dobash & Dobash (1992, 232) ikke, der er belæg for. Tværtimod er det deres opfattelse, at voldsramte kvinder aktivt søger støtte og assistance til at komme væk. Dette bekræftes også af de mange voldsramte migrantkvinder, der søger til krisecentrene på trods af det handicap, det er at være uvidende om det omgivende samfund udover mandens oplysninger, der alle går ud på de rettigheder, de *ikke* har.

Samtidig med, at begreber som psykologisk lammelse og den voldsramte kvindes syndrom nedladende refererer til den kvinde, der ikke forlader sin voldelige mand, er parterapiens idé, at hvis kan man få kvinden til, i stedet for at gå når hun bliver tævet, at undlade at provokere manden til at slå, vil “balancen” blive genoprettet, og familien atter komme til at fungere.

Kvindens interesse i at komme væk fra volden må derfor “forhandles” gennem mandsdominans og bliver ikke sjældent mødt med offentlige myndigheders interesse i at “holde familien sammen”, og dette formodes parterapi at kunne bevirke. Sidegevinsten synes at være, at såfremt familien kan holdes samlet, er det samfundsøkonomisk billigere end en “splittet familie”. I parterapien ignoreres magtforskellen mellem kønnene, og såvel Dobash & Dobash (1992, 244) som Hansen (1991, 264) advarer mod de alvorlige konsekvenser, parterapi kan have for kvinder med voldelige mænd, fordi de må fortælle om volden, mens manden er til stede.

Som det ses, anses hustruvold inden for denne psykoterapeutiske idé at være mere eller mindre isolerede handlinger, der sker, fordi manden har en *grund*. Det er derfor nødvendigt at finde ud af hvilke situationer,

der udløser volden, således at kvinden kan undgå disse.

“Og hvad mener du så, at *du* kan gøre, så din mand ikke mener, han er nødt til at slå dig?” fortalte en østasiatisk, voldsramt kvinde mig, at psykologen havde spurgt hende om under parterapien, efter at hendes højtuddannede og velartikulerede ægtefælle havde fremlagt “deres problem” for psykologen. Selv om kvinden blev vred over spørgsmålet, hvori implicit lå, at hun havde provokeret volden, og at hun ved en ændret adfærd kunne forhindre denne, var dét, der især optog kvinden, og som hun fandt mest chokerende, at “det var en *kvindelig* psykolog, ka’ du forstå det?”

Ideen om mandens ansvarsfrihed er ifølge Sørensen “karakteristisk for det liberalistiske perspektiv på vold mod kvinder” (1994a, 193) og har yderligere, som det ses, den implikation, at skylden for volden påføres kvinden.

Jeg vil hævde, at sygelighedsopfattelsen af hustrumishandlere via ansvarsfritagelsen har konstrueret *afmagtsbegrebet* og i væsentlig grad har bidraget til opretholdelsen af *afmagtsmyten*. Opretholdelsen af myten er ikke længere afhængig af det psykologiske perspektiv for sin fortsatte eksistens.

“When ideas and arguments are exchanged within a group or moral community, these notions may gradually become common property” (Bjørge 1997, 54).

Som sådan er det “almindelig kendt”, at mænds afmagtsfølelse er årsag til volden. Derved kommer afmagt til at blive så tæt forbundet med hustruvold, at de to begreber nærmest synes at indgå i en symbiose: Afmagt resulterer i hustruvold, og hustruvold er en naturlig følge af afmagt. Inden for denne diskurs er begge parter, den voldelige såvel som den voldsramte, ofre (Skjørten 1988, 113), eller som Sørensen udtrykker det: “...kvinden (kan) nærmest

ses som dobbeltoffer, offerets offer” (1994a, 197).

NÅR FILMEN KNÆKKER

Parterapi betragtes som velegnet, når kvinder skal lære at undgå en adfærd, der kan provokere manden til vold. De skal undgå at optræde som mor for manden, dvs. være puslende og/eller formynderisk. De skal tillige lære at tage ansvar for egne valg og slippe af med deres “indlærte hjælpeløshed” – endnu en psykologisk konstruktion (Dobash & Dobash 1992, 225).

I Danmark arbejdes der alene ud fra den amerikanske psykoterapeutiske opfattelse, når voldelige mænd og deres voldsramte partnere er i parterapi. Der lægges på den ene side ikke skjul på, at vold mod kvinder er absolut uacceptabelt, men på den anden side er opfattelsen, at manden “slår .... i en følelse af afmagt og frustration” (Pedersen, 1995, 119). En meget yndet psykologisk metafor, når en mand tæver partneren, er, at det sker, fordi “filmen knækker” (ibid., 123). Opfattelsen er, at mændene skal lære at tale om deres følelsesliv (ibid.), idet det formodes, at når man(d) ikke evner dette, hober følelserne sig op i stedet. “Disse ophobede følelser venter siden blot på den rette lejlighed til at komme ud” (Sørensen 1994a, 68; se yderligere Sørensens kritik af denne “følelsernes hydraulik”, der som en naturlov må ende med hustruvold i ibid., kap. III).

Volden skal ifølge Pedersen generelt ikke ses som et udtryk for mandens dominans og undertrykkelse, men snarere som “et udtryk for forvirring og frustration” (1995, 129). Helt på linie med den terapeutiske tradition i USA forsøger man under parterapien i Danmark at lære kvinden ikke at være mor for manden og at

“tage beslutninger *og* ansvaret for dem som et middel til at tvinge hende ud af den passivitet, et langt livs hjælpeløshed har fastlåst hende i” (ibid., 125).

Det understreges dog, at man ikke (som tilfældet er det i USA), forsøger at fastholde kvinden i forholdet, hvis hun ønsker at slippe væk.

ANSVARLIGHED – EN ANDEN FORSTÅELESERAMME

Voldsramte kvinder inden for den vestlige kulturkreds har internaliseret den psykoterapeutiske tankegang om voldelige mænds afmagt og voldsramte kvinders provokation og dermed medskyld i den vold, de udsættes for. Bevidstheden om at være ansvarlig for volden, men ikke vide, hvordan den kan undgås, påvirker den voldsramte kvinde psykisk. Migrantkvinder synes derimod at have svært ved at nikke genkendende til de psykoterapeutiske karakteristika på den voldelige mand. Hvor de vestlige kvinder skammer sig over at blive udsat for overgreb og føler skyld over ikke at have handlet på en måde, så volden blev undgået, fremgår det af udsagn fra voldsramte kvinder, hvis hjemland er *uden for* den vestlige verden, og for hvem mandlig afmagt er et ukendt begreb, at deres skyld- og skamfølelse ikke synes at hidrøre fra, at de *bliver slået*, men at de er blevet gift med en mand, *der slår*. Dette indicerer, at migrantkvinder ikke synes at anse hustruvold som noget, der sker, fordi de gør et eller andet, der provokerer manden, men at det er den "dårlige mand", de er blevet gift med, der bærer ansvaret.

Denne anderledes opfattelse af placeringen af ansvar kolliderer med den psykoterapeutiske opfattelse af, at begge parter er ansvarlige; et ansvar som migrantkvinder umiddelbart hverken kan eller vil påtage sig. Inkvisitoriske spørgsmål som "*hvorfor slog han dig*" og "*hvad gjorde du*", gør den danske kvinde ulykkelig, fordi hun leder efter fejl hos sig selv og føler, at hun *burde* kunne give et svar, men for migrantkvinden giver disse spørgsmål ofte ingen mening.

Det er karakteristisk for migrantkvinder,

især fra den tredje verden, at de antager, at hustruvold ikke eksisterer i vor del af verden. Såfremt de er gift med en landsmand, mener de, at det må være *deres* mænd, der er noget galt med. De føler skyld, når de beretter om volden til danskere: "Jeg kunne ikke sige det til nogen. Jeg troede, at I (danskerne) ville sige, at sådan er alle vores mænd", fortalte en arabisk kvinde mig.

En mellemøstlig kvinde udtrykte forbløffelse over det "fælles ansvar" for volden, som nedenstående politirapport (1998) giver udtryk for:

Politiet tilkaldes til, hvad der i politirapporten benævnes "alvorlige husspektakler". Det anføres yderligere i rapporten, at "*parterne har forklaret*, at de var kommet op at slås, da kvinden var jaloux på manden, idet *hun påstod*, at han var sammen med andre kvinder, hvilket han benægtede. *De har dog samstemmende forklaret*, at der gennem længere tid har været ægteskabelige problemer" (min understregning).

Rapporten omtaler yderligere, at kvinden havde mærker efter slag i ansigtet, mens manden havde mærker efter negle på kinderne. Kvinden fortalte om voldsepisoden, hvor naboerne havde tilkaldt politiet, at hun havde værgret for sig for at få manden væk, efter at han havde slået hende i gulvet og forsøgt at kvæle hende. Kvindens mange skadestueerklæringer står i skarp modstrid med rapportens ordvalg, der giver indtryk af, at to (lige stærke) parter har slået løs på hinanden: kvinden af vrede over mandens formodede utroskab; manden, fordi han forsvarer sig mod kvindens angreb. I øvrigt hører det med til historien, at den her omtalte kvinde hverken kan tale eller forstå dansk, og hun havde ingen anelse haft om, hvad manden forklarede politiet om voldsepisoden.

Uden baggrundsviden om kvindens sproglige handicap og hendes mange skadestueerklæringer, kan det være vanskeligt at læse denne rapport som dét, den reelt er:

Et subtilt udtryk for volden som et "fælles projekt", som kvinden både er anstifter af og ansvarlig for.

Såvel inden for den feministiske tankegang som inden for den traditionelle psykoterapeutiske idé antages hustrumishandlere at have en *grund* til at slå. Men her hører enigheden også op. Mens *grunden* i førstnævnte tilfælde betragtes som en villet handling, der sker *for at* opnå en bestemt ønsket reaktion, ses den i sidstnævnte tilfælde som et udtryk for en afmagtshandling, *fordi* noget, manden ikke er ansvarlig for, sker (se Sørensens diskussion af vold efter forudgående følelse: "fordi", og vold som valg: "for at" i 1994a, 67ff.).

MAGT ELLER AFMAGT

Den traditionelle terapi ansvarsfritagelse for hustrumishandlere havde stærke modstandere blandt feministiske grupper i USA, hvorfor disse i samarbejde med profeministiske mænd startede et program, hvor voldelige mænd blev tvunget til at tage ansvar for volden (Dobash & Dobash 1992, 245). Det profeministiske program bredte sig til Canada, Norge og delvis Sverige, men som nævnt (endnu) ikke til Danmark, hvor der stadig arbejdes ud fra den hypotese, at både mandens og kvindens adfærd har betydning for voldens udbrud.

Ifølge Dobash & Dobash (ibid.) har arbejdet med hustrumishandlere inden for det profeministiske program bekræftet, at mænd bruger volden til at kontrollere, tvinge og dominere, og de afviser, at mandens voldshandlinger skulle være ubevidste eller ukontrollable. Den samme konklusion er Lundgren nået frem til i sin forskning, hvor det generelle billede, der tegner sig af hustrumishandlerne i *Gud og Hver Mann* (1990), er, at de voldelige mænd trues af kvindelig overskridelse af kønsgrænser. De slår derfor for at sætte grænser, for at opdrage, og for at genoprette den orden, der er kommet i ulave ved kvindens afvigelse fra den normative kvindelighed. Ingen af

mændene i Lundgrens materiale taler om afmagtsfølelser. Tværtimod fremhæver de, at de aldrig mister kontrollen under voldsudøvelsen, at de ved hvor på kroppen, de skal slå, og stopper, når de ved, kvinden ikke kan tåle mere vold. Lundgren betragter således hustruvold som en fremadskridende, strategisk anlagt proces, hvorunder kvinden mere og mere underordnes manden. Af Skjørtens materiale (1988) fremgår, at frygten for at miste kontrollen under voldsudøvelsen og måske ende som morder synes at være den drivende kraft hos de norske hustrumishandlere, som søger hjælp i ATV (Alternativ til Vold), et behandlingscenter for hustrumishandlere.

I lighed med Dobash & Dobash og Lundgren, afviser også Sørensen, at voldsudøvende mænd skulle være "viljeløse ofre for eksterne kræfter", men mener tværtimod, at voldsanvendelse er en mulighed, som "nogle mænd.... vælger at gøre brug af" (1994b, 18), og at denne opfattelse helt klart strider mod

"den herskende opfattelse af voldsanvendelse som noget, mænd undertiden *tvinges ud* i, når de af omstændighederne er presset helt derud, hvor de tilsyneladende ikke selv ved, hvad de gør" (ibid.).

Når vi taler om en *sagesløs* person, der har været udsat for *meningsløs* vold, taler vi om noget ganske andet end en kvinde, der har været udsat for hustruvold. "Sagesløs" og "meningsløs" er begreber, der typisk anvendes i forbindelse med gadevold mellem to eller flere personer, der kun har lidt eller intet kendskab til hinanden, og som oftest er af samme køn. Begreberne signalerer, at offeret for overgrebet er uden ansvar for volden. Anderledes ser det ud med hustruvolden, der gemmer sig bag så forskellige termer som *husspektakler* (politiet), *familiekonflikter* (de sociale myndigheder) og *familievold* (psykoterapien). Termernes kønsneutralitet skjuler, *hvem* der gør *hvad* mod *hvem*.

At lave spektakler eller have en konflikt kørende er begreber, der er lysår fra den virkelighed, en voldsramt kvinde lever i, hvor hun udsættes for at blive slået med såvel flad hånd som knytnæve, blive brændt med f.eks. cigaretter, få brækket næsen, kæben eller andre legemsdele, smadret tænderne, sparket overalt på kroppen (i maven, især hvis hun er gravid), blive spærret inde, truet på livet med våben (og til tider også angrebet med dem), lænket til installationer, voldtaget med alle slags forhåndenværende genstande osv. osv. Der er ingen ende på fantasien og bestialiteten, når vi bevæger os inden for de fysiske overgreb, som kvinder udsættes for af den mand, de har eller har haft et samliv med. Hertil kommer den psykiske terror, der langsomt underminerer kvindens selvværd og selvforståelse, da hun aldrig ved, hvornår det næste overgreb finder sted. For en migrantkvinde, der ikke ved, hvor hun skal søge hjælp, opfattes mandens magt som overvældende.

NÅR HJÆLPEN AFSLÅS

Hjælpen afslås, hvis det på den ene side ikke kan ses på en mand, at han er voldelig, mens ekstreme handlinger på den anden side tages som et udtryk for, at manden ikke ved, hvad han gør. Samtidig skal kvinden for at få hjælp anses for at være et "ægte offer" (5), og det sker kun, såfremt "her behaviour (is) congruous with the appropriate female (...) social role" (Edwards 1981, 50). Edwards anfører videre: "...the claim to 'male protectiveness' within the law is more correctly seen as the control of the... behaviour of women via defining ideologies" (ibid.). På dansk udtrykkes dette ofte ved "hensigtsmæssig opførsel".

På min vagt sommeren 1997 ankommer en mellemøstlig kvinde med sine børn slemt forslået til krisecentret. Sagsbehandleren, som kontaktes for anmodning om økonomisk hjælp til kvinden og børnene, nægter

at betale for kvindens ophold med den begrundelse, at manden "er en pæn og rolig mand, der ikke slår", og at "vores psykolog har lige talt med ham og afviser på det bestemteste, at han skulle være voldsmand."

Dette er et klassisk eksempel på afvisning af hjælp. Den psykoterapeutiske idé om hustrumishandleren som en syg og afvigende person er internaliseret i en grad, så hvis en mand er velsoigneret og har en høflig fremtræden, er det svært for en kvinde at komme igennem med sit budskab. Når hertil kommer de ofte meget stærke følelsesmæssige udbrud, som en ulykkelig og skræmt migrantkvinde kan lægge for dagen, og som bestemt ikke er i overensstemmelse med dansk "hensigtsmæssig opførsel", skal der håndgribelig dokumentation til, dvs. skadestuerapporter m.v., før kvinden kan regne med at blive mødt med sympati.

Det er vanskeligt at få øje på voldsmands antagede afmagtsfølelse, når man gennem en del år har oplevet, hvordan denne "afmagt" giver sig udtryk over for alle, der kan tænkes at "stå i ledtog" med den voldsramte kvinde, som manden eftersøger på landets krisecentre. Krisecentrets medarbejdere må lægge øre til telefoniske trusler på livet, andre voldsramte kvinder forfølges rundt i byen, passes op til og fra krisecentret og trues og chikaneres groft på gaden. Den ensomme mand uden socialt netværk, "der trisser alene rundt om natten" (Pedersen 1995, 129), er også svært genkendelig, idet erfaringen er, at den voldelige mand har ikke så få venner og familiemedlemmer, der ofte deltager i mandens trusler og chikane og skiftes med manden til at holde vagt uden for eller i nærheden af krisecentret.

En mand forsøger at trænge ind i et krisecenter og truer med at slå alle ihjel. Efterfølgende ringer han til krisecentret og truer med at ville "slagte alle". Politiets rapport anfører: "X har ved tidligere telefonsamta-

ler virket ophidset og truende over for hende, men dog aldrig så intenst som i (...) 1998. Dette hænger efter al sandsynlighed sammen med afgørelsen om forældremyndigheden.”

Hvis en mand har en *grund* til at være ophidset, ses der med stor forståelse på hans selv meget alvorlige trusler, så længe offeret ikke lider alvorlig fysisk overlast. Derimod tages der ikke hensyn til den psykiske overlast, som en person, der udsættes for døds-trusler, påføres.

En mand, der udøver hustruvold, betragtes *per se* som en person, der, på grund af en hændelse han ikke kan gøre for, reagerer med vold. Da voldens kønnede karakter ikke er medtænkt, kan han alligevel fremstå som en “flink fyr”, ikke mindst fordi en hustrumishandler sjældent går til angreb på andre end ægtefællen.

En psykolog kontakter kvindens advokat, efter at en af hans venner har modtaget en stævning med påstand om skilsmisse på grund af vold. Psykologen, der hævder at have et godt kendskab til manden efter mange års venskab, “ved”, at manden ikke er voldelig, og at påstanden må skyldes, at kvinden er bange for at miste sin opholdstilladelse. De med stævningen vedlagte bilag i form af skadestuerapporter, ændrede ikke psykologens opfattelse af venen som en “rar og stille fyr”.

I denne udtalelse, der sædvanligvis kommer fra den voldelige mand selv, er stort set hele “komplottet” mod kvinden summeret op: manden, der på trods af dokumentation for det modsatte, hævder ikke at være voldelig og kvinden, der lyver om mandens vold, fordi hun er “bange for at miste sin opholdstilladelse”.

Når hustruvold ikke tages alvorligt, men bagatelliseres af (u)ansvarlige myndigheder, og når hustrumishandleren ikke stigmatiseres, er det ikke alene en alvorlig hindring for forståelsen af konsekvenserne af denne

særlige form for vold, men tillige medvirkende til opretholdelsen og vedligeholdelsen af den.

MIGRANTKVINDERNES OPFATTELSE AF AFVISENDE MYNDIGHEDSPERSONER

I en sammenvævning af de forklaringer, de voldsramte kvinder søger på afvisningerne, indgår fremmedhad, køn og kontrol. Det er næsten uundgåeligt, at udenlandske kvinder i sådanne situationer føler sig udsat for fremmedhad, som tilfældet var med den mellemøstlige kvinde, der blev afvist af betjenten, da hun ville anmelde manden for vold, med ordene: “Vi kan ikke gøre noget, det er jo jeres kultur”.

“‘Kultur’ fungerer rasistisk hvis det er en *menneskemodell vi bruker bare for å forstå ‘dem’, men ikke oss selv*, og hvis denne modellen innebærer en *nedvurdering av andre*” (Wikan 1995, 18; jvf. også Akpınar 1998, 118).

Fremmedhad kan bestemt ikke i alle tilfælde afvises, men da langt de fleste udenlandske kvinder er gift med udenlandske mænd eller naturaliserede danskere, og da disse mænd bliver mødt med den samme forståelse som den, der bliver danske hustrumishandlere til del, mener jeg, at fremfor at tale om fremmedhad, er det nødvendigt at inddrage kønsdimensionen.

De voldsramte migrantkvinder sætter i afvisningssituationen da også “køn på”, dvs. at de opfatter afvisninger som et udtryk for, at “mænd holder med mænd”, selv om de kan konstatere, at langt de fleste sagsbehandlere i socialforvaltningerne er kvinder. Implicit heri synes at ligge en opfattelse af, at kvinder, der ikke hjælper nødstedte kvinder, har overskredet kønsgrensene og er blevet (ligesom) mænd. Imidlertid er hverken patriarkalske holdninger eller ideen om det psykoterapeutiske afmagtsbegreb forbeholdt det ene køn; ideerne indgår så at sige i en “psykologiserende folkelig dis-

kurs” (Sørensen 1994a, 188) og deles af såvel mænd som kvinder.

Troen på, at kvinder har sammenfaldende interesser, og at kvinder generelt hjælper, når blot den nødstedte også er kvinde (medsøster), synes at være stærk. Det har ikke været muligt at få et klart bud på, hvorfor det generelt forventes, at alle kvinder står sammen og støtter voldsramte kvinder. Forklaringerne fortøner sig i udsagn om ligestilling, der så til gengæld ikke forklarer, hvordan vold mod kvinder kan forekomme, hvor der er tale om reel ligestilling.

Opfattelsen af søstersolidaritet stemmer heller ikke særlig godt overens med det mildest talt dårlige forhold, der ifølge voldsramte migrantkvinder meget ofte eksisterer mellem dem og deres svigermor. Denne diskrepans mellem kvinder-hjælper-kvinder og forholdet svigermor og voldsramt svigerdatter forklarer kvinderne med, at det forhold, der eksisterer mellem mor og søn (jvf. Akpınar 1998, 106ff.) udelukker, at svigermoderen kommer svigerdatteren til hjælp, når denne udsættes for vold. Imidlertid har flere kvinder over for mig givet udtryk for, at såfremt svigermoderen kan lide sin svigerdatter, vil hun trøste hende, når de er alene, men aldrig give udtryk for selv en indirekte kritik af sønnen ved at komme svigerdatteren til hjælp, mens sønnen er til stede. Ud fra sådanne udtalelser, er det måske ikke helt forkert at hævde, at det ikke synes at være volden, men sympatien, der udløser svigermoderens solidaritet med svigerdatteren.

Kvinden har en ikke helt forkert opfattelse af, at den voldelige mand – og *ikke* hun – er en central person, når hun henvender sig til myndighederne, og at det er *hans* opførsel og fremtræden, der er bestemmende for, hvor alvorligt hun bliver taget. Hvis en udenlandsk kvinde har ramt panden mod en mur, hvor hun end har henvendt sig, kan hendes holdning nærmest synes opgivende. Hun udtrykker frygt for, at alle vil lade sig påvirke af den måde “han altid optræder på over for andre”.

Kvinder, der ikke taler dansk, føler sig ikke sjældent udsat for at blive behandlet som børn, der ikke ved, hvad der er bedst for dem selv. En arabisk kvinde fortalte mig, at hun flere gange havde forsøgt at få en person i tale på socialforvaltningen for at fortælle om mandens vold. I stedet for at sørge for telefontolkning blev det med besvær forklaret kvinden, at hun skulle hente sin mand, så han kunne tolke for hende!

En kvinde indlogeres i 1998 på et krisecenter, som beder sagsbehandleren om tilsagn til betaling af tolk, da man er ude af stand til at kommunikere med kvinden. Uagtet sagsbehandleren er bekendt med kvindens særdeles grove voldshistorie, afviser hun at betale tolk med begrundelsen, at kvinden blot kan flytte hjem til sin mand igen, så behøver hun ingen tolk.

Sagsbehandleren gav udtryk for den opfattelse, at kvinden enten måtte finde ud af at leve sammen med sin voldelige mand eller rejse tilbage til sit hjemland. Det kom stærkt til udtryk i samtalens forløb, at kvinden ikke var uskyldig i den vold, hun havde været udsat for.

“Male violence becomes legitimated when the state refuses to intervene against it except in exceptional instances” (Walby i Aylin Akpınar 1998, 7).

Og netop legitimering af volden er den opfattelse, kvinderne får, når de afvises. De betragter myndighederne som kontrollerende, en fortsættelse af den kontrol, som manden hidtil har udøvet over dem. De oplever uvillige og afvisende myndigheds personer som den voldelige mands forlængede arm og afvisningerne som en bekræftelse på mandens oplysninger om, at de ingen rettigheder har her i landet. Og ikke kun kvinden, men også manden, betragter det som en hjælp til ham til at fastholde hende i den situation, han har bragt hende i.

SAMMENFATNING

Nok har synliggørelsen af hustruvolden gjort den forskel for voldsramte kvinder, at loven på en række områder har gjort det lettere for dem at komme væk fra volden og starte et nyt liv. Men afmagtsmyten har bevirket, at magten, som volden repræsenterer, er forblevet usynlig. Det har den konsekvens, at der stadig er voldsramte kvinder, hvis motiver til at flytte på krisecenter mistænkeliggøres, og som forholdes hjælp, som de i medfør af loven har krav på.

Kvinder bliver tævet overalt på jorden, men uden for den vestlige verden synes opfattelsen at være, at volden skyldes, at manden har *magt*, og at han bruger sin magt til at udøve vold, hvis han ikke er en "god mand". Ideen om mandlig afmagt som årsag til hustruvold indgår tilsyneladende ikke i migrantkvinders begrebsverden.

Når en myndighedsperson afviser eller undlader at hjælpe, er der altid en grund. Og på samme måde, som den voldelige mands *grund* til at slå er indhyllet i afmagtsmyter, synes disse tillige at influere, når voldsramte kvinders ønske om hjælp afvises.

NOTER:

1. Denne artikel er i uddrag i engelsk version præsenteret ved Third Interdisciplinary Meeting of the European Network on Conflict, Gender, and Violence i Stockholm 23.-26. august 1998 under titlen "The persistent myth of male powerlessness. Experiences from gender political work".
2. Dannerboligernes årsstatistikker. I 1997 ses et fald til 46,2%, idet dog bemærkes, at 19 familiesammenførte kvinder var udvisningstruede (dvs. at de havde opholdt sig mindre end 3 år i Danmark), og at de var så bange for at få inddraget deres opholdstilladelse ved at flytte fra manden, at de "valgte" at blive hos ham. Havde disse kvinder turdet flytte ind på krisecentret, ville migrantkvindernes procentandel af det samlede antal indlogerede kvinder have været på 60 i 1997.
3. De voldsramte migrantkvinder, der søger til krisecentrene, er typisk mellem 18 og 30 år. Migrant

kvinder skal her forstås som kvinder, der kommer fra lande uden for den vestlige verden.

4. De holdninger, der her vil komme til udtryk, ses ikke kun inden for socialforvaltninger og politi, men overalt i systemet: hospitalsvæsenet, retsvæsenet, udlændingemyndighederne m.v.
5. Jeg har lånt udtrykket "true victim" af Susan Edwards.

LITTERATUR

- Agbabi, Patience (1995): *R.A.W.* Gecko Press, London
- Akpınar, Aylin (1998): *Male's Honour and Female's Shame. Gender and Ethnic Identity Constructions among Turkish Divorceds in the Migration Context.* Department of Sociology, Uppsala University
- Bjørge, Tore (1997): "The Invaders", "the Traitors" and "the Resistance Movement": The Extreme Right's Conceptualisation of Opponents and Self in Scandinavia. I Tariq Modood og Pnina Werbner (eds.): *The Politics of Multiculturalism in the New Europe: Racism, Identity and Community.* Zed Books, London
- Dobash, R. Emerson & Russell P. Dobash (1992): *Women, Violence & Social Change.* Routledge, London
- Edwards, Susan (1981): *Female Sexuality & the Law. Law in Society Series.* Martin Robertson, Oxford
- Hansen, Edith (1991): *På afstand af vold? En undersøgelse af kvinders livssituation efter bruddet med en voldelig mand.* Sikon, København
- Lundgren, Eva (1990): *Gud og hver Mann. Seksualiseret vold som kulturell arena for å skape kjønn.* J.W. Cappelens Forlag, Oslo
- Mogensen, Britta (1994): "Voldsramt og udvisningstruet – et dobbelt overgreb". I *Jordens Folk* nr. 3. Dansk Etnografisk Forening, København
- Pedersen, Svend B. (1995): "Projekt "Bjørnen"" (i) Birte Binger Kristiansen (red.): *Når filmen knækker. Hjælp til voldsramte familier.* Hans Reitzels Forlag, København
- Skjorten, Kristin (1994): *Voldsbilder i hverdagen. Om menns forståelse av kvinnemishandling.* Pax Forlag, Oslo
- Sørensen, Bo Wagner (1994a): *Magt eller Afmagt? Køn, følelser og vold i Grønland.* Akademisk Forlag, København
- Sørensen, Bo Wagner (1994b): "Jamen, der må da være en grund". I *Tendens. Tidsskrift for Kultursociologi* nr. 2

· Wikan, Unni (1995): *Mot en ny norsk underklasse. Innvandrere, kultur og integrasjon*. Gyldendal Norsk Forlag, Oslo

SUMMARY

Battered Women. On Gender, Culture and Male Powerlessness.

This article deals with the battered immigrant women's plight on leaving her batterer, especially when having no knowledge of Danish and no residence permit in her own right. Her encounter with the social welfare system and the police for aid and support may turn out to be a difficult task as — in spite of the law — individual social workers

and police officers still deny a battered woman her rights. I argue that this is caused by an alliance between patriarchy and psychotherapy, the former presupposing the subordination of women, and the latter defining male violence as an expression of powerlessness. These ideas along with the notion that if a battered woman does not leave her batterer she is suffering from the battered woman's syndrome and is psychologically paralysed are devastating to a battered woman who attempts to get away from a violent man.

Britta Mogensen,
mag.scient.